

Ключевые слова: риторический идеал, риторизация, образовательный процесс, диалогизм.

Vorobyova A.V.

ROLE OF THE NATIONAL RHETORICAL IDEALS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

The system of the rhetorical ideals is stated and analyzed in the article. Eastern Slavonic, American and totalitarian rhetorical ideals are considered. The role of the national rhetorical ideal in the educational process is defined.

Key words: rhetorical ideal, rhetorization, educational process, dialogism.

УДК 373.67

Гуцько Н.О.

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

У статті розглядається проблема формування вокально-методичної культури майбутнього педагога музиканта в контексті загальнодидактичної структури професійної освіти. Пропонується спеціальна організаційно-методична система вокально-методичної підготовки спеціалістів музично-естетичного профілю.

Ключові слова: вокально-методична культура, педагог-музикант.

Постановка проблеми. Культуротворення суспільства тісно пов'язане з гуманізацією і гуманітаризацією системи освіти, орієнтованої на формування сучасного стилю педагогічного мислення, яке сприяє досягненню і відтворенню в реальній практиці нових парадигм педагогічного процесу в контексті діалогізації навчання, персоналізації наукового знання як результату творчого пошуку вчених-педагогів і психологів. Це вимагає значної переорієнтації системи освіти як ланки безперервного розвитку суспільства, яка може подолати розрив між культурою, наукою й освітою.

Особливого значення визначена проблема набуває у вузівській системі підготовки спеціаліста музично-естетичного профілю, тобто педагога-музиканта. Адже ця професія набуває поліфункціональних рис, поєднуючи інструментальну, вокально-хорову, музично-теоретичну та методичну підготовку. Кожна з них належить до окремого напрямку музично-творчої діяльності і вимагає спеціального підходу до навчання. Водночас вимоги щодо змісту мистецької освіти зумовлюють необхідність удосконалення підготовки педагога-музиканта, розгляду пріоритетних напрямків підвищення його професійної культури, пошуку оптимальних форм і методів навчання і виховання з урахуванням специфіки музично-педагогічної діяльності.

Пошуки шляхів розв'язання цієї проблеми в педагогічних навчальних закладах значною мірою розкривають дослідження Є.Б.Абдуллін [1], Л.О.Безбородової [2], Л.Масол [4], А.Г.Менабені [5], Г.М.Падалки [6], О.Я.Ростовського [7], О.П.Рудницької [8], О.П.Щолокової [10], Ю.Є.Юцевича [11] та ін., оскільки торкаються різних аспектів спеціальної музичної підготовки майбутніх педагогів (музично-теоретичної, інструментальної, диригентсько-хорової, вокальної, методичної), що дозволяє нам розглядати музичне мистецтво як складову педагогічного процесу, основу якого розробили А.М.Алексюк, І.А.Зязюн, Л.Г.Коваль, Н.В.Кузьміна, В.О.Онищук, В.В.Краєвський, І.Я.Лернер, В.О.Сластьонін. Науковці зазначають, що результативність педагогічного впливу вчителя на формування духовних цінностей підростаючого покоління залежить від професійних якостей педагога, рівня його фахової культури [3].

Однак аналіз реального стану навчально-виховного процесу на мистецьких факультетах вищих навчальних закладів свідчить про те, що не всі складові спеціальності "музичне мистецтво" здобули статусу дисциплін, які спроможні вирішити комплексні

професійно-педагогічні питання. І перш за все це стосується вокально-методичної підготовки майбутнього педагога-музиканта, яка передбачає знання і практичний досвід, пов'язаний зі спеціальною виконавською діяльністю, тренуваністю і витривалістю голосового апарата, а також уміння передавати ці знання іншим, володіти методикою вокального навчання, охорони і розвитку дитячого та юнацького голосу.

Саме спеціальна індивідуально-практична робота щодо розвитку вокально-методичної культури студентів у багатьох вузах не завжди відповідає вимогам, що ставляться до рівня володіння відповідними знаннями, навичками й уміннями у програмах, методичних вказівках, фахових підручниках.

Мета даної статті полягає у розкритті сутності вокально-методичної культури педагога-музиканта та визначенні оптимізуючих факторів її формування у молодих спеціалістів у процесі навчання у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. При розгляді вокально-методичної культури як важливої складової професійної культури особистості педагога-музиканта нами вивчалися педагогічні явища і процеси в контексті педагогічних цінностей, технологій, рівнів й напрямів творчої самореалізації особистості студента. Існують різноманітні підходи щодо дослідження професійної культури педагога-музиканта зокрема, які розкривають її з боку статичності і динаміки, сукупності індивідуально-професійних якостей, розкривають її на перетині декількох смислових координат. Різноманіття підходів до пояснення феномену професійно-педагогічної культури дозволяє розглядати вокально-методичну культуру педагога-музиканта як інтегральну якість особистості, як передумову її вокально-педагогічної діяльності, як показник професійної компетентності викладача і як мету самовдосконалення.

Основними складовими моделі вокально-методичної культури, на нашу думку, є аксіологічний, технологічний і особистісно-творчий компоненти.

Аксіологічний компонент вокально-методичної культури – це сукупність вокально-педагогічних цінностей створених суспільством і своєрідно введених у цілісний навчальний процес ВНЗ. Педагог стає майстром своєї справи, професіоналом після того як засвоїв теоретичні і практичні основи музично-педагогічної діяльності, оволодів методичним капіталом, визначаючи педагогічні цінності. На жаль, формування особистості педагога-музиканта, його вокально-методичної культури у більшості випадків проходить за межами освоєння досвіду вітчизняної та закордонної вокальної педагогіки.

Технологічний компонент вокально-методичної культури педагога-музиканта містить у собі способи й прийоми педагогічної діяльності. Адже вокально-методична діяльність по своїй природі у певній мірі технологічна і вимагає операційного аналізу, який дозволить розглядати її як рішення різноманітних педагогічних завдань: аналітико-рефлексивних, конструктивно-прогностичних, організаційно-дієвих, оціночно-інформативних, корекційно-регулюючих. Прийоми і способи рішення цих завдань і складають технологію вокально-методичної культури педагога-музиканта.

Особистісно-творчий компонент розкриває механізм оволодіння вокально-методичною культурою. Творчо інтерпретуючи ту або іншу теорію, концепцію, методику, педагог реалізує свої інтелектуальні можливості і стає співавтором певних педагогічних цінностей. Саме у вокально-педагогічній діяльності, творчій за своєю природою, виявляються і розв'язуються наступні протиріччя: між накопиченим суспільством досвідом у галузі вокальної освіти і конкретними формами його індивідуально-творчого присвоєння і розвитку; між рівнем розвитку сил і здібностей особистості і самозапереченням та подоланням межі цього розвитку. Таким чином, педагогічна творчість, з одного боку, виступає одним із виявлень фахової культури, у якості процесу створення нових педагогічних цінностей, з другого боку, педагогічна творчість – це вид життєдіяльності людини, професійною характеристикою якої є саме вокально-методична культура. Педагогічна творчість вимагає від викладача адекватної потреби, особливих здібностей, індивідуальної свободи, самостійності і відчуття особистої відповідальності.

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури, дослідження діяльності педагога-музиканта, теоретичні узагальнення дозволяють зробити висновок про те, що вокально-методична культура – це міра і спосіб творчої самореалізації особистості викладача в музично-педагогічній діяльності, спрямованій на засвоєння, передачу і створення професійних цінностей і технологій.

Вивчення проблеми формування вокально-методичної культури студентів-музикантів показує, що на даному етапі теоретично розроблено лише основні його положення, сам же механізм впровадження такого виховання майже не реалізовано в навчальному процесі вузів. Такий стан зумовлюється низкою суперечностей, пов'язаних, на нашу думку, з браком відповідних важелів його практичного втілення, оскільки аналіз практики контрастує з науковими дослідженнями вокально-виконавського мистецтва, в яких досить ґрунтовно розкрито роль вокально-методичної культури в музично-естетичному розвитку майбутнього покоління і формуванні гармонійної цілісної особистості (Е.К.Сійрде, М.В.Сергієвський, В.Г.Єрмолаєв, Г.П.Стулова, Ю.Є.Юцевич тощо). Це саме стосується і програмних вимог до вокально-методичної освіти педагога-музиканта, які цілком відповідають суті кваліфікаційної характеристики викладача навчальних закладів музичного спрямування, та їх не впроваджено в практику вузівської підготовки майбутнього спеціаліста. З аналізу цієї практики випливає, що основна причина полягає у відсутності наукового розкриття змісту вокально-методичного навчання у вузі, систематизованого обсягу навчального матеріалу, необґрунтованості умов вокальної та методичної підготовки спеціалістів музично-естетичного профілю.

Таке розуміння змісту навчання як у вокально-методичній підготовці, так і в інших дисциплінах музично-художнього спрямування, стає визначальним для розроблення системно-методичного комплексу на мистецьких факультетах ВНЗ, оскільки співґрунтується на функціональній діяльності людського організму, освоїти який не можливо без усвідомленого і цілеспрямованого керування цією функцією.

Проблема системного підходу до формування вокально-методичної культури як структурної складової фахового становлення вчителя-музиканта визначила необхідність діагностики рівня відповідної підготовки фахівців за допомогою встановлених нами критеріїв:

- наявність наукових знань про співацький процес як художнє, фізіологічне і біологічне явище;
- рівень розвитку музично-вокального слуху як основного засобу відображення музики в співацькому процесі, що спирається на взаємодію слухових, м'язових та акустичних аналізаторів;
- ступінь індивідуальної вокально-виконавської майстерності, що ґрунтується на свідомо керованому голосоведінні;
- відповідність педагогічних знань, умінь і навичок формуванню співацької культури об'єктів навчання;
- ступінь кваліфікованої орієнтації в спеціалізованому вокально-педагогічному матеріалі – репертуарі, науково-методичній літературі.

Діагностичні завдання передбачали встановлення:

- а) вихідний рівень сформованості вокальної культури абітурієнтів;
- б) структури фахового забезпечення вокально-методичної підготовки на факультеті;
- в) змісту вокального навчання (теоретичного, виконавського та методичного);
- г) обсягу методичних прийомів, які творчо використовують викладачі на індивідуально-практичних заняттях з постановки голосу.

Результати дослідження дали змогу визначити реальний стан практичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, який характеризується: різною базовою підготовкою студентів музичних та мистецьких факультетів (музшкола, музучилище, студія тощо); відсутність навчально-теоретичної бази з основ вокальної педагогіки і дидактично спрямованого процесу набуття знань, умінь і навичок.

Це привело до висновку про необхідність розроблення і впровадження у навчальний процес вузівської підготовки педагога-музиканта організаційно-методичної системи, яка б забезпечувала: диференційований підхід до вокального навчання студентів з різною базовою підготовкою та індивідуальними задатками; системне опрацювання теоретичних основ вокальної педагогіки і технології голосоведіння; освоєння методичних прийомів коригування роботи голосоутворюючих органів дітей і дорослих.

Створена нами організаційно-методична системи вокально-хорової підготовки майбутніх педагогів-музикантів містить два основних блоки – формуючо-орієнтовний і процесуальний. Перший, формуючо-орієнтовний блок, призначається для студентів молодших курсів (оскільки початковий етап формування вокально-технічних навичок вимагає певної адаптації студентів у налагоджені рефлекторних зв'язків голосоутворюючої системи співаючого і його психологічної готовності до співу взагалі) і реалізується у декілька етапів.

Повне вирішення завдань цього блоку дає змогу перейти до наступного процесуального блоку організаційно-методичної системи професійної підготовки педагога-музиканта. Поетапне навчання у цей період забезпечує курсова програма з методики розвитку співацької культури студентів, яка включає загальнодидактичні методи, що ґрунтуються на диференційованій вокальній роботі викладача зі студентами.

Домінуючим чинником запропонованої нами організаційно-методичної системи є систематизований навчально-теоретичний матеріал з основ вокальної педагогіки. Він орієнтується на ґрунтовне освоєння співацького мистецтва через складну інтегративну функцію мислення студента, що сприяє раціональному підходу до співу при рефлекторній узгодженості роботи голосоутворюючих органів виконавця як свідомо керованого процесу нагромадження спеціальних знань і умінь. Послідовне викладення теоретичного матеріалу виявляється в чіткій конкретизації відповідно до практичного засвоєння вокально-технічних навичок і має циклічну будову.

Слід зазначити, що ефективність функціонування системи фахової підготовки спеціаліста-музиканта залежить від реалізації дидактичної структури навчального процесу, яка орієнтується на творчу діяльність і має характер діалогічного спілкування (суб'єкт-суб'єктних відносин). Це визначає функціональний підхід до навчання, при якому процес регуляції співацької діяльності ґрунтується на нейрофізіологічній природі вокального сприйняття – мислення в такій послідовності дидактичних дій: 1) сприйняття еталона співацького звучання; 2) формування вокально-слухових уявлень; 3) відтворення голосом уявленого звуку; 4) оцінне ставлення до якості виконаного звуку; 5) раціональне сприйняття якісних характеристик звучання голосу і способу звукоутворення; 6) повторне відтворення звучання голосу на основі набутих знань; 7) творче виконання поставленого завдання.

На наш погляд, педагогічними умовами, що мають забезпечити успішність впровадження запропонованої організаційно-методичної системи, виступають: систематизація теоретичного матеріалу з основ вокальної педагогіки, орієнтована на багатопрофільну діяльність майбутнього педагога-музиканта; диференційований підхід до навчання співу з урахуванням базової музичної і зокрема, вокальної підготовки студентів та їхніх індивідуальних здібностей; практична спрямованість навчальних дисциплін “Постановка голосу”, “Солоспів”, “Методика за спеціалізацією”, “Методика музичного виховання у ВНЗ” та “Практикум за кваліфікацією”.

Отже, підсумовуючи сказане, робимо висновок – комплексна природа вокально-методичної культури та багатоаспектність підходів до підготовки музично-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах визначають потребу у подальшому дослідженні проблеми вокально-методичної підготовки майбутніх спеціалістів-музикантів та підвищення їх професійного рівня.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдуллин Э.Б., Николаева Е.В. Музыкально-педагогические технологии учителя музыки: Учебное пособие. – М.: Прометей, 2005. – 232 с.

2. Безбородова Л.А. Дирижирование: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. – М.: Просвещение 1990. – 159 с.
3. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: Монографія. – Черкаси: Вид.від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
4. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. – Х.: Веста: Вид-во “Ранок”, 2006. – 256 с.
5. Менабени А.Г. Методика обучения сольному пению. – М.: Просвещение, 1987. – 95 с.
6. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у загальноосвітній школі: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2000. – 216 с.
8. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – К., 2002. – 270 с.
9. Стулова Г.П. Дидактические основы обучения пению: Учеб. пособие. – М., 1988. – 69 с.
10. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутніх учителів, освіта майбутніх учителів. – К., 1996. – 172 с.
11. Юцевич Ю.Є. Теорія та методика формування та розвитку співацького голосу. – К.: ІЗМН, 1998. – 160 с.

Гунько Н.А.

ФОРМИРОВАНИЕ ВОКАЛЬНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ПЕДАГОГА-МУЗЫКАНТА

В статье рассматривается проблема формирования вокально-методической культуры будущего педагога-музыканта в контексте общедидактической структуры профессионального образования. Предлагается специальная организационно-методическая система вокально-методической подготовки специалистов музыкально-эстетического профиля.

Ключевые слова: вокально-методическая культура, педагог-музыкант.

Gunko N.A.

FORMATION OF VOKAL AND METHODOLOGICAL CULTURE OF THE TEACHER-MUSICIAN

In the article is examined problem of forming of vocal-methodical culture of future teacher-musician in the context of general didactic structure of professional education. The author has worked out the special organizational-methodical system of vocal-methodical preparation of specialists of musical-aesthetic type is offered.

Key words: vocal-methodical, teacher-musician.

УДК 378.14:811.161.2

Денищич Т.А.

КОМУНІКАТИВНІ ВМІННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розкривається сутність професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців з історії і політології. На основі теоретичного дослідження наукової літератури автор визначає її основні структурні компоненти та детально аналізує комунікативні вміння студентів, які є основоположними під час формування професійно-комунікативної компетентності.

Ключові слова: професійно-комунікативна компетентність, комунікативна компетенція, комунікативні вміння, мовленнєва діяльність.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбувається реформування системи вищої освіти, що відповідає перспективним світовим тенденціям. Нині вища школа, як свідчать дослідження вчених, повинна вирішити подвійне завдання: сформувати професійні знання, вміння й навички та підготувати студентів до виконання ними фахових функцій через розвиток у них професійної компетентності. Тому основою модернізації